

Ontwerp onder de loep

Een vergelijking van voorkeuren voor participatieprocessen onder inwoners en lokale ambtsdragers

Take Sipma (Tilburg University)
Roos Geurts (INVIOR full contact)
Charlotte Wagenaar (Tilburg University)

September 2025

Samenvatting

Dit rapport laat zien dat ...

- Een grote meerderheid van inwoners hecht, net als lokale ambtsdragers (raadsleden, wethouders en burgemeesters), waarde aan burgerparticipatie op lokaal niveau, met name aan de mogelijkheid om mee te praten over besluitvorming (meepraten) of zelf verantwoordelijkheid te nemen voor de eigen leefomgeving (meedoen).
- Inwoners vinden het minder belangrijk om het laatste woord te kunnen hebben in besluitvorming via bijvoorbeeld een referendum (meebeslissen) dan om te kunnen meepraten of meedoen. Gemiddeld genomen hechten zij echter meer waarde aan meebeslissen dan lokale raadsleden en bestuurders.
- Vooral ouderen, praktisch opgeleide inwoners en inwoners met weinig vertrouwen in de representatieve democratie hechten meer belang aan verschillende vormen van burgerparticipatie.
- Inwoners zijn minder positief over hun mogelijkheden om te participeren in hun gemeente dan ambtsdragers.
- Inwoners die burgerparticipatie belangrijk vinden – zoals inwoners met weinig vertrouwen in de lokale democratie – zijn ook minder tevreden over de bestaande participatiemogelijkheden.
- Zowel inwoners als ambtsdragers geven de voorkeur aan participatievormen waarbij de gemeenteraad verplicht is om het advies te bespreken en terug te koppelen aan inwoners, boven vrijblijvende trajecten. Inwoners waarderen zulke verplichte terugkoppelingstrajecten even hoog als bindende trajecten, terwijl ambtsdragers minder vaak de voorkeur geven aan bindende trajecten.
- Inwoners geven minder vaak de voorkeur aan burgerberaden dan aan trajecten waarbij de bredere bevolking kan deelnemen, terwijl ambtsdragers juist positiever zijn over burgerberaden dan over participatievormen met een stemming. Hybride vormen die deliberatie combineren met een stemming onder het bredere publiek kunnen een brug slaan tussen deze voorkeuren.

1. Inleiding

Burgerparticipatie is een belangrijk onderdeel van de lokale democratie. Veel gemeenten hebben burgerparticipatie en democratische vernieuwing hoog op de agenda staan en experimenteren met nieuwe en innovatieve vormen om burgers meer zeggenschap bij besluitvorming te geven.

Bij burgerparticipatie worden inwoners direct betrokken bij besluitvorming door de overheid. Dit kan op verschillende manieren: door mee te praten over beleidsplannen, hierover te stemmen in bijvoorbeeld een referendum of via het uitdaagrecht zelf verantwoordelijkheid te nemen voor de eigen leef- en woonomgeving. In de kern blijft de lokale democratie echter een representatieve democratie, met de gemeenteraad als hoogste bestuursorgaan. Om betekenisvolle participatietrajecten te organiseren is het van belang om zowel de vertegenwoordigers van de representatieve democratie als inwoners mee te krijgen. Maar in hoeverre denken politici en inwoners hetzelfde over het belang van burgerparticipatie en de manier waarop je dat het beste kan organiseren?

In participatietrajecten staat de relatie tussen inwoners en de overheid centraal. Participatietrajecten kunnen echter moeizaam verlopen als een kloof bestaat tussen inwoners en overheid in hun verwachtingen en beleving van die trajecten (Verloo, 2023; Ganzevoort & Groenleer, 2024). Een deel van die vermeende kloof tussen deze leef- en systeemwereld is mogelijk te wijten aan verschillen in opvattingen en verwachtingen over burgerparticipatie zelf. Uit eerder onderzoek is bekend dat inwoners over het algemeen positief staan tegenover meer directe inspraak van burgers in besluitvorming (zie o.a. Den Ridder et al., 2021; Sipma & Wagenaar, 2024). Tegelijkertijd laat de Basismonitor Politieke Ambtsdragers (BPA) al meerdere jaren zien dat ook een grote meerderheid van raadsleden, wethouders en burgemeesters waarde hecht aan de mogelijkheid voor inwoners om mee te praten over besluitvorming (Denters, 2019; Sipma et al., 2024). Waar we echter minder zicht op hebben, is waar de opvattingen over participatie tussen inwoners en lokale politici overeenkomen en verschillen.

Het doel van dit rapport is daarom om meer inzicht te krijgen in de verschillende voorkeuren en wensen van inwoners enerzijds en lokale politici anderzijds. Hierdoor kunnen beleidsmakers

en participatieprofessionals beter inspelen op de behoeften en verwachtingen van inwoners rondom participatie, en tegelijkertijd rekening houden met de mate dat lokale politici bereid zijn zeggenschap aan inwoners te geven. In dit onderzoek bespreken we in hoeverre inwoners en lokale politici burgerparticipatie belangrijk vinden (paragraaf 3.1), in welke mate zij tevreden zijn over de mogelijkheden hiertoe (paragraaf 3.2), en welke vormen van burgerparticipatieprocessen hun voorkeur hebben (paragraaf 3.3). Aangezien niet alle inwoners dezelfde voorkeuren en opvattingen over participatie hebben, laten we ook zien in hoeverre ervaren belang en tevredenheid verschillen tussen inwoners onderling (paragraaf 3.1 en 3.2).[1]

Dit doen we door dezelfde surveyvragen over burgerparticipatie die in de Basismonitor Politieke Ambtsdragers (BPA) zijn voorgelegd aan lokale ambtsdragers, ook voor te leggen aan inwoners (zie paragraaf 2). De BPA is een grootschalig surveyonderzoek waarin burgemeesters, wethouders en gemeenteraadsleden worden bevraagd over uiteenlopende aspecten van hun ambt (Vollaard, 2024). De BPA kent inmiddels twee metingen: in 2019 en 2024. Hierin is onder meer onderzocht hoe ambtsdragers het functioneren van de lokale democratie beoordelen, waaronder hun opvattingen over burgerparticipatie. In het najaar van 2024 hebben we dezelfde vragen over burgerparticipatie voorgelegd aan inwoners. Hierdoor krijgen we niet alleen inzicht in hoe inwoners hierover denken, maar ontstaat ook de unieke mogelijkheid om hun voorkeuren te vergelijken met die van lokale ambtsdragers.

[1] Over onderlinge verschillen tussen ambtsdragers in hun opvattingen over burgerparticipatie is te lezen in Sipma et al. (2024).

2. Onderzoeksverantwoording

Om de onderzoeksvraag te beantwoorden is een grootschalige dataverzameling onder inwoners binnen alle Nederlandse gemeenten uitgevoerd. Via een online vragenlijst was een snelle en efficiënte manier van dataverzameling en verwerking mogelijk. De vragenlijst is uitgezet binnen de onafhankelijke Tip-Burgerpanels van INVIOR full contact. Een Tip-Burgerpanel[2] is een digitaal panel waar inwoners desgevraagd hun raad, adviezen en ideeën kunnen delen over actuele onderwerpen die spelen in de directe leefomgeving. Met de informatie die opgehaald wordt, kunnen weloverwogen beslissingen gemaakt worden waarbij de stem van de inwoner wordt gehoord. INVIOR full contact beheert 342 Tip-burgerpanels; in elke gemeente één.[3] Panelleden worden met een lokale entiteit (bijv. TipDeurne, TipAmsterdam of TipGoes) benaderd. Alle inwoners van 16 jaar en ouder kunnen deelnemen aan het Tip-Burgerpanel in hun gemeente.

Voor dit onderzoek hebben 92.835 panelleden een uitnodiging voor de vragenlijst ontvangen. In totaal hebben 24.630 respondenten de vragenlijst volledig ingevuld. Dit komt neer op een netto responspercentage van 27%. Het veldwerk vond plaats tussen 8 oktober 2024 en 1 november 2024. Voor het Tip-Burgerpanel kunnen deelnemers zichzelf aanmelden. Dit betekent dat de steekproef mogelijk een relatief meer politiek betrokken en geïnteresseerde groep bevat dan de algemene populatie. We verwachten dat deze groep in bepaalde opzichten juist meer overeenkomsten vertoont met ambtsdragers dan andere inwoners. Daardoor vormt deze groep een zogenoemde ‘least likely case’ om sterke verschillen met ambtsdragers te laten zien. Eventuele verschillen die we wél aantreffen, zijn eerder een onderschatting dan een overschatting van de werkelijke verschillen. We richten ons in de analyse bovendien op relatieve verschillen (tussen inwoners en ambtsdragers of tussen verschillende typen inwoners) en niet op absolute scores. Daarmee blijven de resultaten ook met deze steekproef zinvol en informatief.

De resultaten zijn bovendien gewogen op basis van geslacht, leeftijd en gemeentegrootte (aantal inwoners) naar de landelijke populatieverhoudingen in 2024 (zie respons- en

[2] Voor meer informatie, zie: https://www.invior.nl/tip-burgerpanels

[3] Excl. de bijzonder gemeenten Bonaire, Sint Eustatius en Saba.

populatieverhoudingen in bijlage 1). Dit is gedaan omdat de samenstelling van de groep respondenten niet volledig overeenkomt met de daadwerkelijke samenstelling van de groep inwoners in Nederland. Met name oudere inwoners zijn relatief oververtegenwoordigd in de steekproef. Door de resultaten te wegen, tellen de antwoorden van sommige respondenten zwaarder mee dan andere. Hierdoor worden de resultaten representatiever voor de werkelijke populatie en kunnen er beter uitspraken gedaan worden over de inwoners van Nederland. Om opvattingen van inwoners te vergelijken met die van gemeenteraadsleden, wethouders en burgermeesters, maken we gebruik van de Basismonitor Politieke Ambtsdragers (zie Vollaard, 2024).Voor de BPA van 2024 zijn alle gemeenteraadsleden, wethouders en burgermeesters uitgenodigd om deel te nemen. In totaal hebben 1.457 lokale politici de vragenlijst (vrijwel) volledig ingevuld (responspercentage van 14,2%).

Net als in de BPA zijn respondenten bevraagd over het belang van (paragraaf 3.1) en tevredenheid met (paragraaf 3.2) de mogelijkheden voor inwoners om mee te praten, mee te doen en mee te beslissen over lokale besluitvorming. De exacte bewoordingen zijn te lezen in bijlage 2. Daarnaast is er een zogenoemd conjoint experiment[4] afgenomen waarin respondenten twee scenario's van participatietrajecten voorgeschoteld kregen (paragraaf 3.3). Hierbij moesten ze aangeven hoe eerlijk ze deze processen vonden en aan welke vorm zij de voorkeur gaven. De participatietrajecten verschilden op wijze van participatie, de initiatiefnemer, mate van binding en het onderwerp. De kenmerken zijn in tabel 1 hieronder weergegeven. Aan de hand van dit experiment worden respondenten gedwongen een keuze te maken: áls er participatie wordt georganiseerd, welke vorm heeft dan de voorkeur?

[4] In een conjoint experiment wordt steeds een set alternatieven die bestaan uit combinaties van meerdere kenmerken aan de respondenten voorgelegd. De respondent kiest dan telkens dat alternatief die hij of zij het meest aantrekkelijk vindt. Door deze keuzes statistisch te analyseren, kan worden afgeleid afleiden hoe belangrijk elk kenmerk is voor de keuze.

Tabel 1: Kenmerken van participatieprocessen die zijn voorgelegd in een conjoint experiment

Dimensie	Kenmerk
Initiatiefnemer	Inwoners
	Gemeenteraad
	College van burgemeester en wethouders
Wijze van participatie	Een burgerberaad* doet een voorstel
	Een burgerberaad* doet een voorstel, waarover vervolgens alle volwassen inwoners mogen stemmen
	Een stemming vindt plaats onder alle inwoners. Daarna doet een burgerberaad* een voorstel
	Een stemming vindt plaats onder alle inwoners
Thematiek	Opvang asielzoekers
	Energietransitie
	Verkeersveiligheid
	Groenbeheer
Politieke opvolging	De gemeenteraad neemt de uitkomst over, als het betaalbaar is en het volgens de wet kan
	De gemeenteraad is verplicht de uitkomst te bespreken en inwoners hierover te informeren
	De uitkomst is een advies aan de gemeenteraad

** In een burgerberaad doet een groep willekeurig gekozen burgers een beleidsvoorstel voor een bepaald onderwerp. Deze burgers komen daarvoor meerdere dagen bij elkaar om te overleggen.*

3. Resultaten

3.1 Ervaren belang van burgerparticipatie

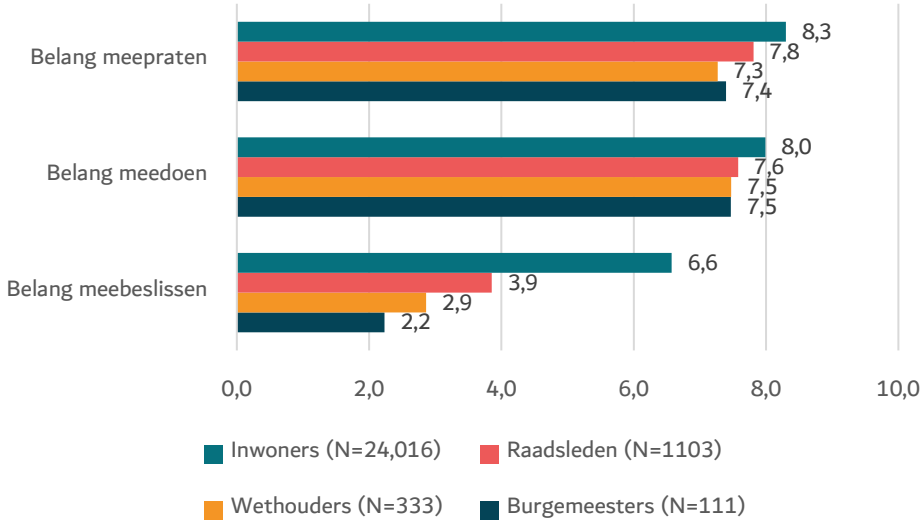
3.1.1 Verschillen tussen inwoners en lokale politici

In figuur 1 laten we zien in hoeverre inwoners meepraten, meedoen en meebeslissen over lokale besluitvorming belangrijk vinden, en of dat verschilt van de antwoorden die lokale ambtsdragers eerder in de Basismonitor Politieke Ambtsdragers hebben gegeven. We hebben inwoners gevraagd om met een rapportcijfer aan te geven in hoeverre zij het belangrijk vinden voor de democratie in het algemeen dat,

- burgers voordat er een beslissing wordt genomen hebben kunnen meepraten over het voorgenomen besluit (meepraten);
- burgers via eigen initiatieven de verantwoordelijkheid kunnen nemen voor hun woon- en leefomgeving (meedoen);
- de bevolking het laatste woord heeft over de belangrijkste kwesties door er rechtstreeks over te stemmen in een referendum (meebeslissen).

Hieruit blijkt dat inwoners iets meer belang hechten aan meepraten en meedoen dan ambtsdragers, maar dat de verschillen klein zijn. Inwoners hechten bovendien net als ambtsdragers minder belang aan meebeslissen dan aan de andere vormen van participatie. Maar het gemiddelde belang van meebeslissen (6,6) is aanzienlijk hoger dan onder ambtsdragers (< 4).

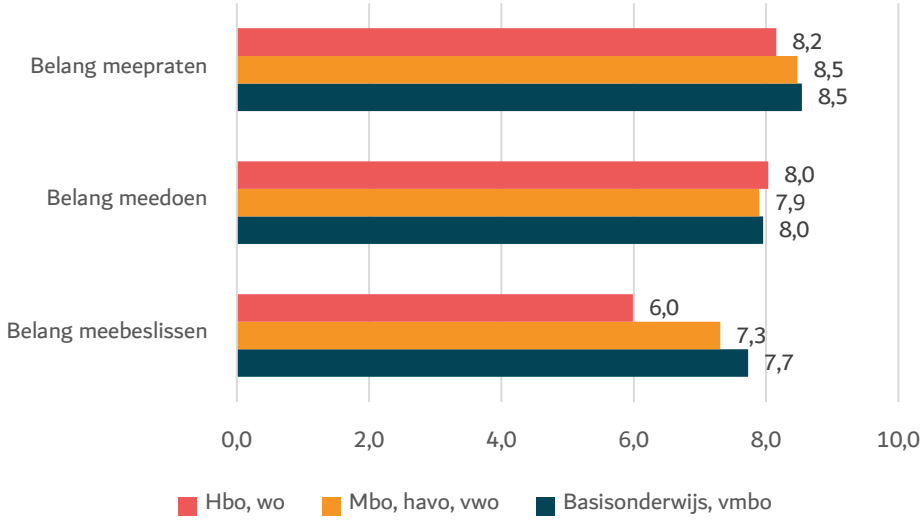
Figuur 1: Belang dat inwoners en lokale ambtsdragers hechten aan vormen van burgerparticipatie (gemiddelde score op een schaal van 0-10)
Bron ambtsdragers: Basismonitor Politieke Ambtsdragers 2024

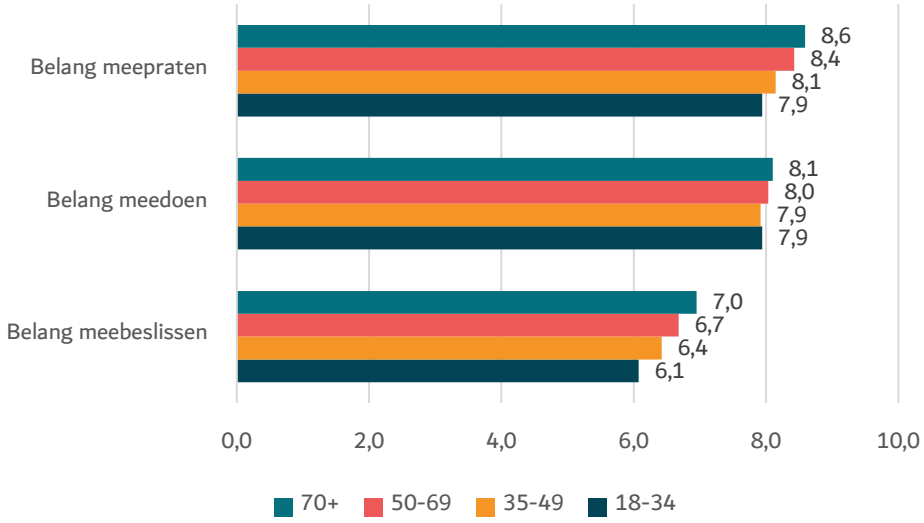
3.1.2 Verschillen tussen inwoners onderling

Als we vervolgens kijken naar de verschillen tussen inwoners onderling, blijkt uit figuur 2 dat mensen met basisonderwijs of een vmbo-opleiding (7,7) meer belang aan meebeslissen hechten dan mensen die een hbo- of wo-opleiding hebben afgerond (6,0). Ouderen vinden de verschillende vormen van burgerparticipatie enigszins belangrijker dan jongeren (zie figuur 3). Dit verschil is het grootst bij meebeslissen. Inwoners van 70 jaar en ouder geven meebeslissen gemiddeld een belang van 7,1 op een schaal van 0 tot 10. Inwoners tussen de 18 tot 34 jaar een 6,1. Desalniettemin hechten ook inwoners met een hbo- of wo-opleiding en jongere inwoners meer belang aan de mogelijkheid over besluitvorming mee te beslissen in een referendum (> 6; zie figuur 2 en 3) dan dat ambtsdragers dat doen (< 4; zie figuur 1). Verder zijn er nauwelijks verschillen te zien op basis van geslacht en stedelijkheid (zie figuur B3.1 en figuur B3.2, bijlage 3).

Figuur 2: Belang dat inwoners aan vormen van burgerparticipatie (gemiddelde score op een schaal van 0-10), uitgesplitst naar opleidingsniveau

Figuur 3: Belang dat inwoners aan vormen van burgerparticipatie (gemiddelde score op een schaal van 0-10), uitgesplitst naar leeftijd

Naast opleidingsniveau, leeftijd, geslacht en stedelijkheid, hebben we ook gekeken naar politieke houdingen. Het belang van burgerparticipatie hangt samen met het vertrouwen in de gemeenteraad, in het college van burgemeester en wethouders en het vertrouwen in de competenties van medeburgers om politieke beslissingen te nemen. Hoe lager het vertrouwen in de gemeenteraad en het college, des te groter het belang voor burgers om meer zeggenschap

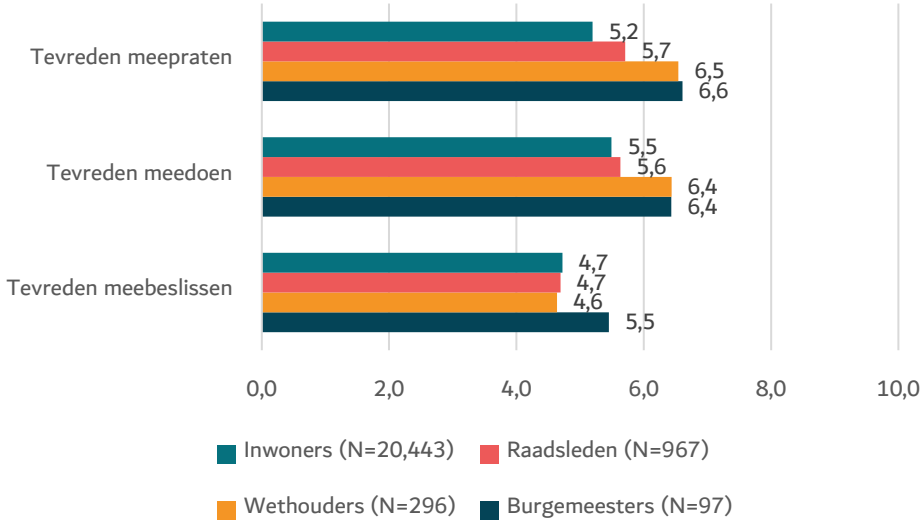
te krijgen (zie tabel B3.1, bijlage 3). Tegelijkertijd wordt dit belang groter geacht, naarmate men inwoners meer competent acht om politieke beslissingen te nemen. De correlaties met politieke houdingen zijn het duidelijkst voor meebeslissen (correlaties tussen de 0.25 en 0.36), al zijn de correlaties in absolute zin bescheiden van omvang. Voor 'meedoen' zijn de correlaties zwakker (tussen 0.06 en 0.17), wat erop wijst dat deze vorm van participatie minder sterk samenhangt met politieke houdingen.

3.2 Ervaren tevredenheid over burgerparticipatie

3.2.1 Verschillen tussen inwoners en lokale politici

Naast het ervaren belang, hebben we inwoners ook gevraagd naar de ervaren tevredenheid over de mogelijkheden om te mee te praten, mee te beslissen en mee te doen. Uit figuur 4 blijkt dat de mate van tevredenheid gemiddeld ongeveer een 5 scoort op alle drie de vormen van burgerparticipatie. Dit komt door grote verschillen tussen inwoners onderling: een deel is relatief tevreden en een deel is ontevreden over de mogelijkheden tot burgerparticipatie. De gemiddelde tevredenheid onder inwoners is over het algemeen vergelijkbaar met raadsleden, maar lager dan onder bestuurders.

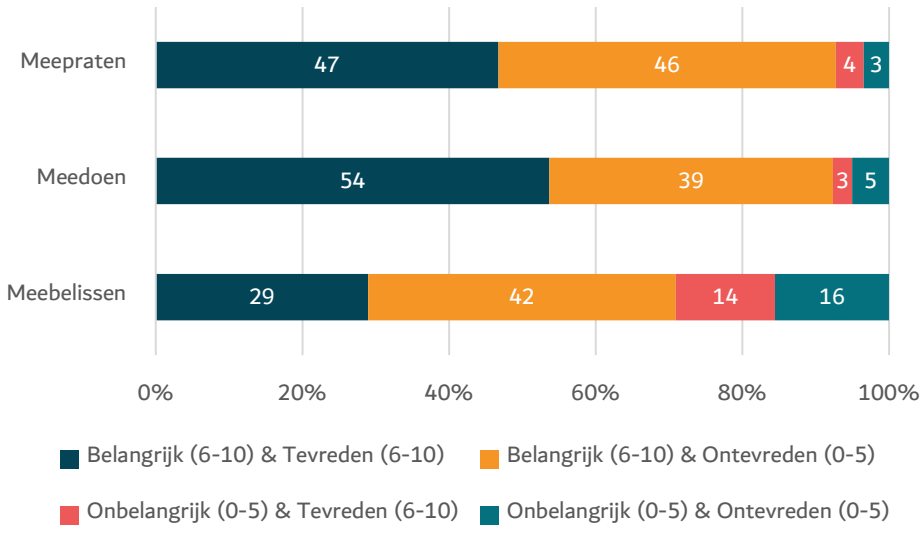
Figuur 4: Tevredenheid over mogelijkheden tot vormen van burgerparticipatie (gemiddelde score op een schaal van 0-10)
Bron ambtsdragers: Basismonitor Politieke Ambtsdragers 2024

3.2.2 Verschillen tussen inwoners onderling

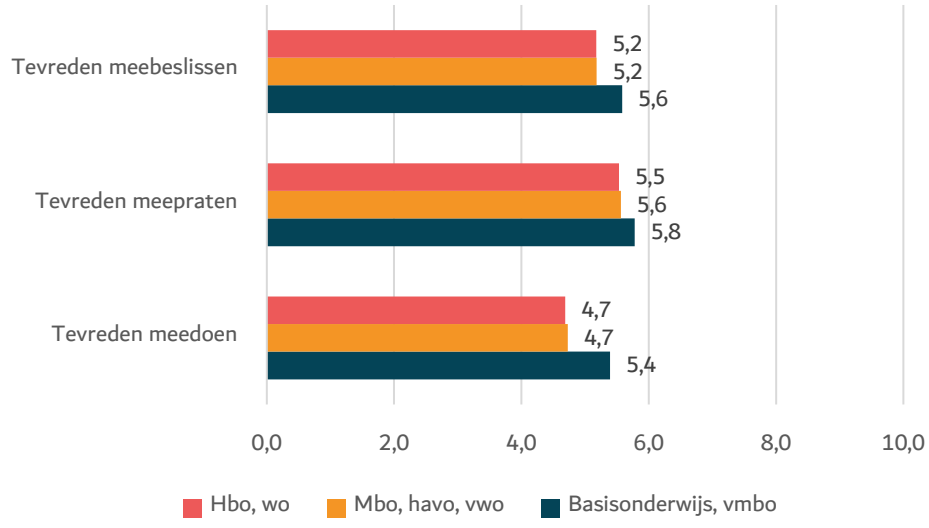
Hoe kunnen we de relatief grote verschillen in de mate van tevredenheid onder inwoners duiden? Een eerste mogelijke verklaring is of en hoe de manier waarop participatietrajecten in eigen gemeente worden georganiseerd. Op basis van dit onderzoek kunnen we daar echter geen uitspraken over doen. Desondanks zijn er enkele andere factoren waarmee we een beter begrip kunnen krijgen van de ervaren tevredenheid over de mogelijkheden tot participatie. De mate van tevredenheid over burgerparticipatie hangt namelijk samen met het belang dat inwoners eraan hechten (zie correlaties in tabel B3.2, bijlage 3). Over het algemeen geldt: hoe belangrijker inwoners iets vinden, hoe minder tevreden ze zijn over de huidige situatie. Dit geldt echter niet voor iedereen. In figuur 5 hebben we tevredenheid uitgesplitst naar inwoners die het wel belangrijk vinden en inwoners die het niet belangrijk vinden. Hieruit blijkt dat een groep van 16% ontevreden is over de mogelijkheden om mee te beslissen, maar dit tegelijkertijd niet belangrijk vindt. Dit kan erop wijzen dat zij geen voorstander zijn van meebeslissen via referenda en de mogelijkheden daarvoor als te uitgebreid beschouwen. Daarnaast is er een aanzienlijk deel van de inwoners – ongeveer 40 tot 45 procent – dat de verschillende vormen van meebeslissen wel belangrijk vindt, maar juist ontevreden is over de huidige mogelijkheden op dit gebied.

Figuur 5: Belang dat inwoners hechten aan vormen van burgerparticipatie, opgesplitst naar tevredenheid

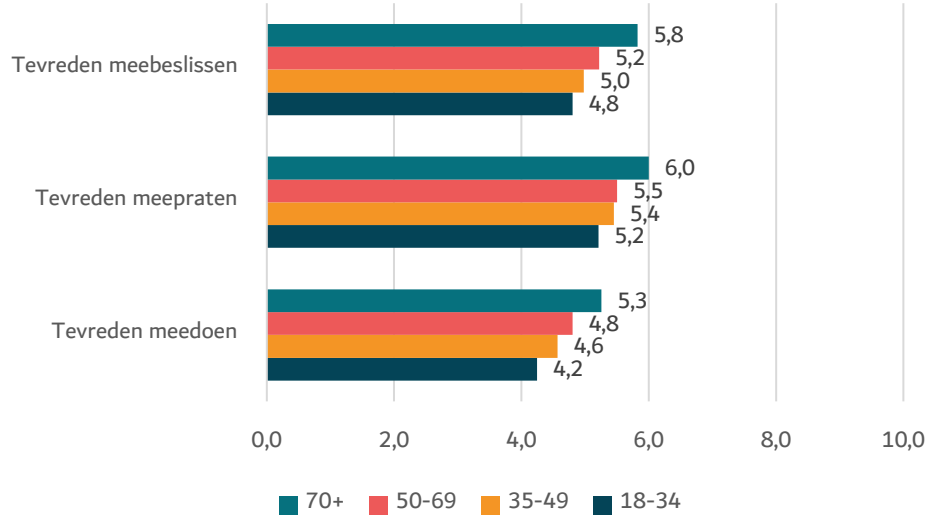

Als we de mate van tevredenheid over de drie vormen van burgerparticipatie uitsplitsen naar achtergrondkenmerken, zien we dat mensen met een hbo- of wo-opleiding (4,7) meer tevreden zijn over de mogelijkheden om mee te beslissen dan mensen die een basisonderwijs of vmbo-opleiding hebben afgerond (5,4), maar de verschillen zijn klein (figuur 6). Daarnaast zijn ook ouderen meer tevreden over de mogelijkheden dan jongeren (figuur 7). Dit is opvallend omdat juist ouderen en praktisch opgeleiden meer belang hechten aan burgerparticipatie, terwijl juist inwoners die het belangrijk vinden doorgaans meer ontevreden zijn. De mate van tevredenheid verschilt niet of nauwelijk op basis van geslacht (figuur B3.4) en stedelijkheid van de gemeente (figuur B3.5). Tot slot correleert de mate van tevredenheid met de mogelijkheden tot burgerparticipatie met het vertrouwen in de actoren van de lokale democratie (zie tabel B3.3). De tevredenheid ligt hoger naarmate men meer vertrouwen heeft in de gemeenteraad (correlaties tussen de 0,352 en 0,468) en meer vertrouwen in het college van burgemeester en wethouders (correlaties tussen de 0,362 en 0,477). De tevredenheid met de mogelijkheden tot burgerparticipatie is echter iets lager als men meer vertrouwen heeft in medeburgers (tussen de -0.055 en -0.093); mensen die vertrouwen hebben in medeburgers vinden de bestaande mogelijkheden daartoe waarschijnlijk te beperkt.

Figuur 6: Tevredenheid over mogelijkheden tot vormen van burgerparticipatie (gemiddelde score op een schaal van 0-10), uitgesplitst naar opleidingsniveau

Figuur 7: Tevredenheid over mogelijkheden tot vormen van burgerparticipatie (gemiddelde score op een schaal van 0-10), uitgesplitst naar leeftijd

3.3 Steun voor verschillende ontwerpen

Zowel inwoners als ambtsdragers hechten belang aan de mogelijkheden om te participeren, maar hoe zou zo een traject eruit moeten zien? Om die vraag te beantwoorden hebben we gebruik gemaakt van een zogenoemd conjoint experiment. Dit is een innovatieve methode waarbij inwoners verschillende ontwerpen van participatieprocessen te zien krijgen, waarbij ze moeten kiezen welk proces de voorkeur krijgt. Dit biedt meer inzicht de vraag: áls er participatie georganiseerd moet worden, op welke manier kan dat worden gedaan? Maakt het uit van wie het initiatief komt, hoe inwoners kunnen participeren, wat de rol van de raad is en over welk onderwerp inwoners mogen participeren?

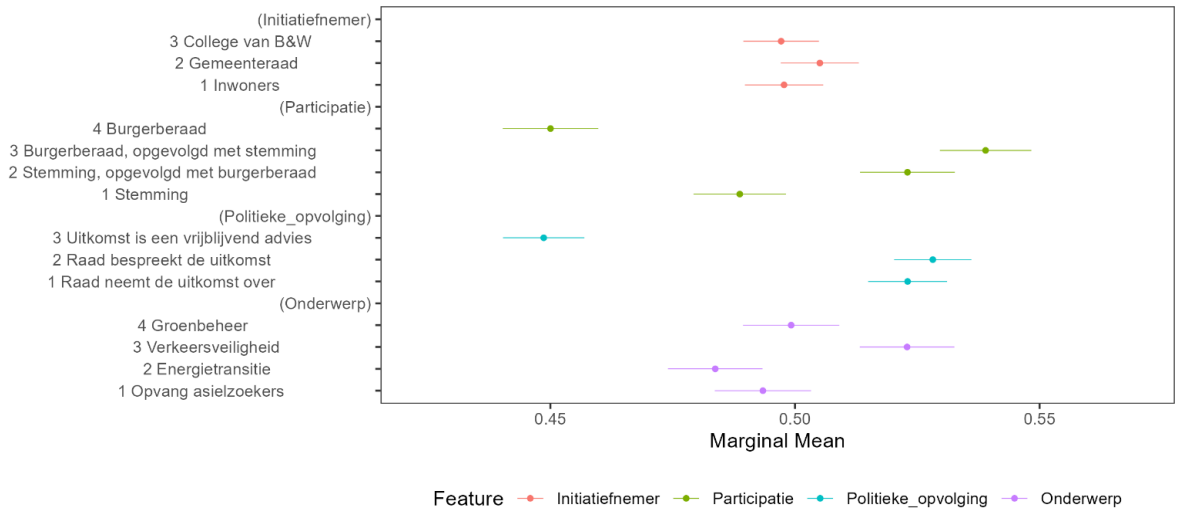
Respondenten kregen twee processen te zien en moesten vervolgens aangeven aan welk proces ze de voorkeur gaven. Elke respondent werd dit twee keer gevraagd te doen. De processen bestonden uit kenmerken op vier dimensies: 1) initiatiefnemer, 2) manier van participeren, 3) mate van politieke opvolging, en 4) onderwerp. De resultaten zijn weergegeven in figuur 8. Dit doen we aan de hand van 'marginal means': de kans dat een proces met een bepaald kenmerk gekozen wordt (0: niet gekozen, 1: gekozen), rekening houdend met de andere kenmerken van dat proces. Deze resultaten kunnen worden vergeleken met een eerdere analyse onder ambtsdragers (zie Sipma et al., 2024, p. 126), weergegeven in figuur 9.

Hieruit blijkt dat de initiatiefnemer van een traject voor inwoners nauwelijks uit lijkt te maken. Waar ambtsdragers nog de voorkeur geven aan een participatieproces dat door inwoners of de gemeenteraad wordt geïnitieerd boven een proces dat door het college van B&W wordt geïnitieerd (figuur 9), maakt dat gemiddeld genomen voor inwoners niet uit (figuur 8). Voor inwoners lijkt de manier van participeren belangrijker. We hebben respondenten voorgelegd of ze de voorkeur geven aan het meepraten in een burgerberaad (gericht op deliberatie met een kleine groep burgers), een stemming via bijvoorbeeld een referendum (waarbij alle stemgerechtigde inwoners kunnen meedoen) of vormen waarbij de twee worden gecombineerd. Waar ambtsdragers relatief voorzichtig zijn in het betrekken van een breder publiek middels een referendum zonder de toevoeging van deliberatie en het uitwisselen van standpunten, zijn inwoners meer geneigd te kiezen voor vormen waar de gehele bevolking in kan participeren. Zij geven relatief het minst vaak de voorkeur aan een traject met alleen een burgerberaad. Combinaties van deliberatie en stemmen krijgen echter wel vaker de voorkeur dan een traject waarin inwoners alleen kunnen meestemmen.

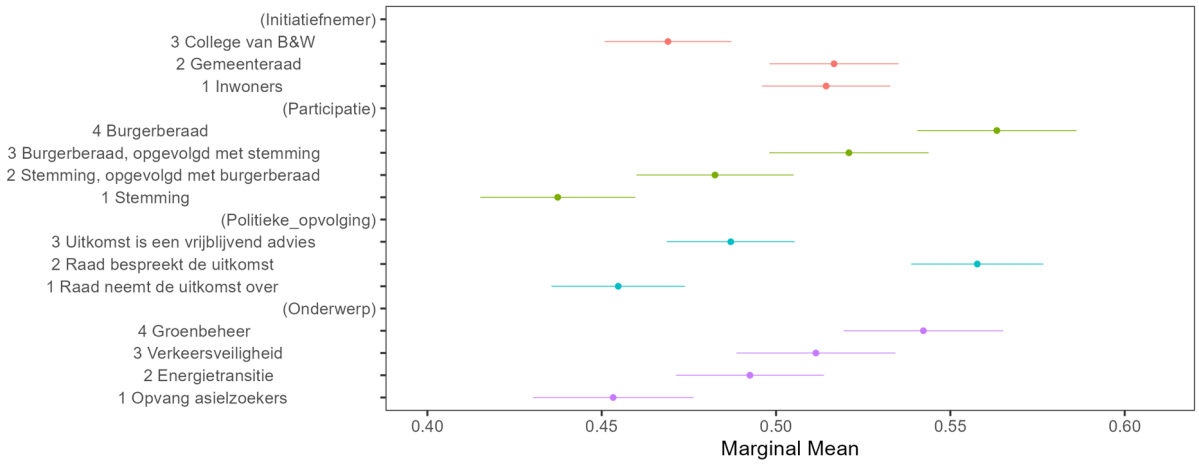
Daarnaast is het voor inwoners belangrijk dat de raad het advies niet naast zich neerlegt. Een proces met een vrijblijvend advies wordt significant minder vaak gekozen dan een proces waarin de raad het advies moet bespreken en moet terugkoppelen hoe zij opvolging geven aan het advies. Ten opzichte van ambtsdragers zijn inwoners minder negatief over bindende trajecten.

Tot slot verschillen de voorkeuren voor het onderwerp dat geschikt wordt geacht voor participatie. Ambtsdragers geven vaker de voorkeur aan trajecten over het groenbeheer, de verkeersveiligheid of de energietransitie boven de opvang van asielzoekers. Dit duidt erop dat ambtsdragers de voorkeur geven aan participatie op minder gevoelige en complexe onderwerpen. Voor inwoners zien we dit onderscheid niet; verschillen in voorkeur voor onderwerp zijn aanzienlijk kleiner, waarbij inwoners relatief vaker de voorkeur aan trajecten over verkeersveiligheid dan andere onderwerpen.

Figuur 8: Geschatte kans dat een proces de voorkeur krijgt, opgesplitst naar kenmerken van het proces, ***inwoners***

Figuur 9: Geschatte kans dat een proces de voorkeur krijgt, opgesplitst naar kenmerken van het proces, ***ambtsdragers*** *(zie Sipma et al., 2024, p. 126)*

4. Conclusie

Inwoners hechten net als lokale politici veel belang aan burgerparticipatie. Hierbij zien we hetzelfde patroon terug als onder ambtsdragers: inwoners hechten het meeste belang aan meepraten en meedoen, en relatief minder belang aan meebeslissen via een referendum. Toch vinden inwoners meebeslissen aanzienlijk belangrijker dan dat raadsleden en bestuurders dat vinden. Bovendien verschillen deze opvattingen tussen inwoners onderling. Ouderen, praktisch opgeleide inwoners, inwoners die minder vertrouwen hebben in de (lokale) representatieve democratie en die meer vertrouwen hebben in de competenties van medeburgers vinden burgerparticipatie belangrijker. Deze verschillen zijn het meest prominent bij meebeslissen.

Inwoners zijn echter gematigd positief over de mogelijkheden tot burgerparticipatie. Met name bij 'meedoen' is de tevredenheid lager onder inwoners dan onder ambtsdragers. Vanaf 1 januari is het uitdaagrecht verankerd in de wet. Hiermee kunnen inwoners zelf verantwoordelijkheid nemen voor hun woon- en leefomgeving. Mogelijk kan dit de tevredenheid hierover vergroten. De vraag is of burgers zich hier voldoende van bewust zijn: het is daarbij van belang inwoners over deze mogelijkheden te informeren.

De mate van tevredenheid verschilt echter ook sterk onder inwoners onderling. Inwoners die burgerparticipatie belangrijk vinden, zijn minder tevreden over de mogelijkheden hiertoe. Opvallend is dat ouderen en praktisch opgeleiden – die burgerparticipatie belangrijker vinden dan jongeren en hoger opgeleiden – wel gemiddeld genomen meer tevreden zijn. Verder zijn inwoners die minder vertrouwen hebben in de (lokale) representatieve democratie ook minder tevreden over de mogelijkheden voor burgerparticipatie.

Op de vraag hoe participatie in de ogen van inwoners het best georganiseerd kan worden, zien we de sterkste voorkeuren op het gebied van de participatievorm en de mate van binding. Maar hier zien we enkele relevante aanknopingspunten met de voorkeuren van ambtsdragers. Waar ambtsdragers voorzichtiger zijn met bindende trajecten dan inwoners, zijn zowel inwoners als ambtsdragers positief over trajecten waarin de raad verplicht wordt om het advies te bespreken en hierover terug te koppelen. Beide groepen zijn het er in ieder geval over eens dat een vrijblijvend advies niet wenselijk is. Op het gebied van de vorm van participeren, zijn inwoners relatief kritisch over een burgerberaad waarin het bredere publiek niet betrokken wordt.

Tegelijkertijd zijn ambtsdragers het meest positief over deze vorm. Mogelijk biedt een hybride vorm een oplossing: participatietrajecten die ruimte geven voor uitwisseling van verschillende standpunten én aan legitimiteit winnen door de uitkomst voor te leggen aan de bredere bevolking.

De bevindingen van dit rapport laten zien dat er draagvlak is voor burgerparticipatie onder zowel inwoners als ambtsdragers, maar dat de voorkeuren voor de manier waarop verschillen. Een zorgvuldige inrichting van participatietrajecten is essentieel is om beide groepen hierin mee te nemen.

Referentielijst

Den Ridder, J., Fiselier, T. & Van Ham, C. (2021). *Draagvlak voor het burgerforum. Een verkenning van de Nederlandse publieke opinie*. Sociaal en Cultureel Planbureau.

Ganzevoort, W., & Groenleer, M. (2024). *Burgerparticipatie in de Energietransitie: Inzichten en Lessen uit de Literatuur*. Academische Werkplaats Klimaat en Energie, Tilburg University.

Sipma, T., De Blok, L., & Wagenaar, C. C. L. (2024). Meepraten mag, maar de raad beslist: Raadsleden, wethouders en burgemeesters over de rol van inwoners in besluitvorming. In J. P. Vollaard (Red.), *Aansprekend en uitdagend: Raadsleden, wethouders en burgemeesters over hun ambt in de Basismonitor Politieke Ambtsdragers 2024.* Universiteit Utrecht.

Sipma, T. & Wagenaar, C. C. L. (2024). Op de stoel van de politicus: wie mogen meepraten en meestemmen over besluitvorming? In R. Voogd, M. Lubbers, N. Spierings & K. Jacobs (red.), *Van Onderstroom naar Doorbraak: Onvrede en Migratie, Nationaal Kiezersonderzoek 2023* (p. 122-128), Stichting Kiezersonderzoek Nederland.

Vollaard, J. P. (2024). *Aansprekend en uitdagend: Raadsleden, wethouders en burgemeesters over hun ambt in de Basismonitor Politieke Ambtsdragers 2024.* Universiteit Utrecht.

Verloo, N. (2023). *Struikelen over participatie: Tien 'kritieke momenten' voor betere burgerparticipatie in lokale besluitvorming*. Van Gennep.

Bijlage 1

Respons- en populatieverhoudingen naar gemeentegrootte, leeftijd en geslacht

Tabel B1. Verdeling gemeentegrootte

Gemeentegrootte	Populatie (%)	Respons (%)	Respons (n)
Klein: <20.000	19	9	2.261
Middel-klein: 20.000 – 50.000	53	39	9.525
Middel-groot: 50.000 – 100.000	18	27	6.553
Groot: >100.000	9	25	6.291

Tabel B2: Verdeling leeftijd

Nederland Leeftijd	Populatie (%)	Respons (%)	Respons (n)
49 jaar of jonger	49	13	3.217
50-69 jaar	33	53	13.091
70 jaar of ouder	18	34	8.261
Onbekend	x	0	61

Tabel B3: Verdeling geslacht

Nederland Geslacht	Populatie (%)	Respons (%)	Respons (n)
Man	49	63	15.558
Vrouw	51	36	8.838
Onbekend	-	1	234

Bijlage 2

Surveyvragen

Belang burgerparticipatie (0: zeer onbelangrijk, 10: zeer belangrijk)
De volgende vragen gaan over de participatie van burgers bij de democratie in het algemeen, en niet per se over de huidige situatie in uw gemeente.

Hoe belangrijk vindt u het voor de democratie in het algemeen …

- … dat burgers voordat er een beslissing wordt genomen hebben kunnen meepraten over het voorgenomen besluit?
- … dat de bevolking het laatste woord heeft over de belangrijkste kwesties door er rechtstreeks over te stemmen in een referendum?
- … dat burgers via eigen initiatieven de verantwoordelijkheid kunnen nemen voor hun woon- en leefomgeving?

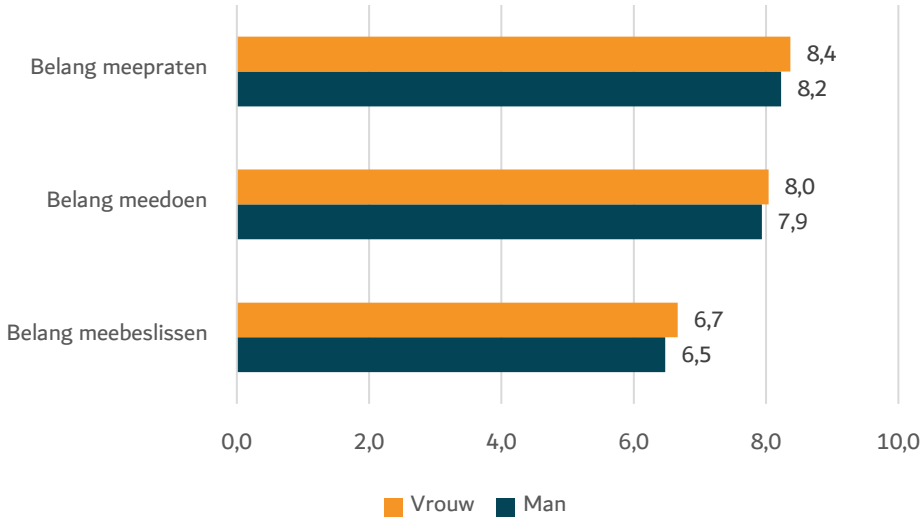
Tevredenheid burgerparticipatie (0: zeer ontevreden, 10: zeer tevreden)
Hoe tevreden bent u over de mogelijkheden van burgers …

- …. om voordat er een beslissing wordt genomen mee te kunnen praten over het voorgenomen besluit?
- … om het laatste woord te hebben over de belangrijkste kwesties door er rechtstreeks over te stemmen in een referendum?
- …. om via eigen initiatieven de verantwoordelijkheid te kunnen nemen voor hun woon- en leefomgeving?

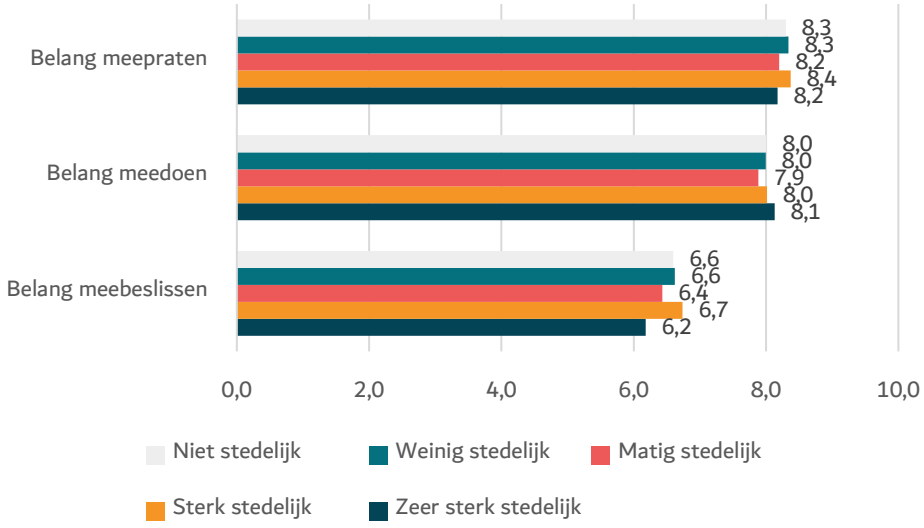
Bijlage 3

Subgroep analyses onder inwoners

Figuur B3.1: Belang dat inwoners aan vormen van burgerparticipatie (gemiddelde score op een schaal van 0-10), uitgesplitst naar geslacht

Figuur B3.2: Belang dat inwoners aan vormen van burgerparticipatie (gemiddelde score op een schaal van 0-10), uitgesplitst naar stedelijkheid

Tabel B3.1: Pearson correlaties belang vormen van burgerparticipaties en politieke houdingen

	Vertrouwen in gemeenteraad	Vertrouwen in college B&W	Vertrouwen in competentie medeburgers
Belang meepraten	-0,169***	-0,189***	0,250***
Belang meedoen	-0,063***	-0,075***	0,171***
Belang meebeslissen	-0,251***	-0,268***	0,363***

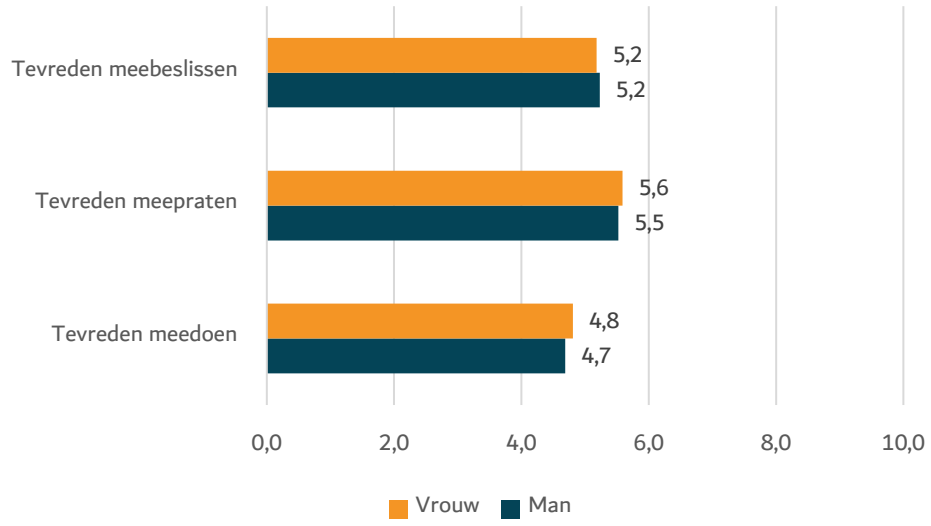
** p < 0.05; ** p < 0,01; *** p < 0,001*

Tabel B3.2: Pearson correlaties belang en tevreden van verschillende vormen van burgerparticipatie

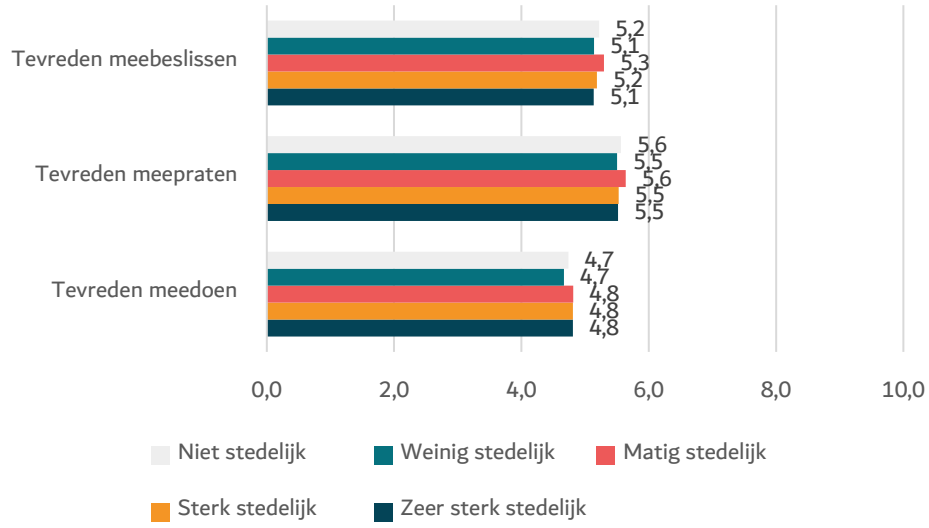
	Tevredenheid meepraten	Tevredenheid meedoen	Tevredenheid meebeslissen
Belang meepraten	-0,139***	-0,135***	-0,124***
Belang meedoen	-0,077***	-0,022***	-0,060***
Belang meebeslissen	-0,207***	-0,197***	-0,218***

** p < 0.05; ** p < 0,01; *** p < 0,001*

Figuur B3.3: Tevredenheid over mogelijkheden tot vormen van burgerparticipatie (gemiddelde score op een schaal van 0-10), uitgesplitst naar geslacht

Figuur B3.4: Tevredenheid over mogelijkheden tot vormen van burgerparticipatie (gemiddelde score op een schaal van 0-10), uitgesplitst naar stedelijkheid

Tabel B3.3: Pearson correlaties tevredenheid met de mogelijkheden voor vormen van burgerparticipaties en politieke houdingen

	Vertrouwen in gemeenteraad	Vertrouwen in college B&W	Vertrouwen in competentie medeburgers
Tevredenheid meepraten	0,468***	0,477***	-0,055***
Tevredenheid meedoen	0,429***	0,443***	-0,063***
Tevredenheid meebeslissen	0,352***	0,362**	-0,093***

** p < 0.05; ** p < 0,01; *** p < 0,001*